
III. PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA

RECENZJE I NOTY RECENZYJNE

Paolo Borghi, Irene Canfora, Alessandra di Lauro, Luigi Russo (a cura di), *Trattato di diritto alimentare italiano e dell'Unione Europea*, Giuffrè Francis Lefebvre S.p.A., Milano 2024, ss. 983

W ubiegłym roku na włoskim rynku wydawniczym ukazało się drugie wydanie dzieła, które odpowiada wydanemu w Polsce *Systemowi prawa żywnościowego*¹. Jego redaktorami są znani i uznani włoscy agraryści z kilku uniwersytetów (Ferrary, Bari i Pizy), a autorami – badacze z wielu ośrodków akademickich, w tym także początkujący pracownicy naukowcy oraz prawnicy posiadający doświadczenie w danej dziedzinie. Warto przynajmniej w nocie recenzyjnej przybliżyć polskiemu czytelnikowi merytoryczną zawartość tej publikacji i układ jej treści. Może ona stanowić doskonały punkt odniesienia do porównania z polskim *Systemem prawa żywnościowego*, a także inspirację w pracach nad opracowaniem kolejnego dzieła o takim charakterze.

Jak odnotowują redaktorzy w przedmowie do pierwszego wydania (z 2021 r.), u podstaw przygotowania *Trattato* legła myśl, by przedstawić regulacje prawne całego systemu rolno-żywnościowego, określonego przede wszystkim przez prawo europejskie pod wpływem źródeł prawa międzynarodowego i wdrożonych do prawa krajowego. Celem zaś było zaoferowanie czytelnikowi kompleksowego opracowania różnych aspektów prawa żywnościowego, z uwzględnieniem wymogów przewidzianych w dokumentach Wspólnej Polityki Rolnej oraz w Zielonym Ładzie i w nowych regulacjach prawnych, mając na uwadze potrzebę zrównoważonego rozwoju systemu rolno-żywnościowego, m.in. poprzez wykorzystanie nowych technologii.

Już po trzech latach od pierwszej edycji pojawiła się konieczność przygotowania drugiego wydania. Koncepcja zrównoważonego systemu żywnościowego

¹ M. Korzycka, P. Wojciechowski, *System prawa żywnościowego*, Warszawa 2017.

nościowego w ramach realizacji Zielonego Ładu doprowadziła do istotnych zmian w prawie europejskim, a następnie do jego wdrożenia do krajowego porządku prawnego. Nowości w regulacjach prawnych uzasadniały potrzebę przeredagowania treści, a także wzbogacenia opracowania o nowe rozdziały. Trzeba przyznać, że systematyka recenzowanego dzieła jest bardzo rozbudowana, obejmuje osiem części i bardzo liczne rozdziały (prawie 90).

Trudno byłoby w sposób szczegółowy przedstawić treść recenzowanego dzieła, liczącego bez mała 1000 stron. Warto jednak przynajmniej przybliżyć jego strukturę oraz bliżej scharakteryzować zawartość.

Na część pierwszą *Trattato*, najbardziej rozbudowaną i gruntownie przeredagowaną, poświęconą źródłom systemu rolno-żywnościowego, składa się aż 17 rozdziałów pogrupowanych w cztery sekcje. Pierwsza z nich obejmuje rozważania dotyczące ram regulacyjnych rynku rolno-żywnościowego, z uwzględnieniem różnych aspektów zrównoważonego rozwoju. Otwiera ją rozdział poświęcony prawu do żywności w aspekcie historycznym, europejskim i globalnym, rolnictwu i produktom rolno-żywnościowym w perspektywie globalnej oraz traktatom europejskim. Następne rozdziały dotyczą Agendy 2030, rolnictwa i żywności oraz przejścia na zrównoważony system żywnościowy w ramach Zielonego Ładu, rynku rolno-spożywczego i konkurencji, jak również umów w zakresie zrównoważonego rozwoju. Druga sekcja, obejmująca rozważania o zasadach przepływu żywności, zawiera rozdziały o obiegu środków żywnościowych, strukturze unijnego prawa w odniesieniu do rozporządzenia WE 178/2002, definicji żywności i paszy, zasadzie ostrożności, analizie ryzyka oraz przejrzystości, a także produkcji i rynku żywności w prawie krajowym. Trzecia sekcja prezentuje międzynarodowe ramy regulacyjne w rozdziałach dotyczących porozumień WTO oraz dwustronnych i wielostronnych umów handlowych i ich wpływu na system żywnościowy. Wreszcie ostatnia, czwarta sekcja, odnosząca się do standardów, obejmuje rozdziały przedstawiające europejskie wytyczne, ponadnarodowe zasady i praktyki, prywatne standardy, certyfikaty jakości organizacji prywatnych oraz inne prywatne standardy.

Rozważania zawarte w drugiej części skupiają się na wprowadzaniu produktów rolno-żywnościowych na rynek międzynarodowy i krajowy. Składa się ona z rozdziałów dotyczących sprzedaży produktów rolno-żywnościowych, umów transferu w łańcuchu żywnościowym, nieuczciwych praktyk handlowych w łańcuchu dostaw produktów rolnych i żywnościowych, przekazywania produktów za pośrednictwem organizacji producentów, międzybranżowych zasad funkcjonowania łańcucha dostaw, regulacji dostaw produktów wysokiej jakości, umów sieciowych, przedsiębiorstw

żywnościowych i cyfryzacji oraz zasad handlu elektronicznego dla produktów żywnościowych.

Część trzecia obejmuje z kolei problematykę bezpieczeństwa żywnościowego i bezpieczeństwa żywności. Jest ona ujęta w rozdziałach prezentujących bezpieczeństwo żywności i pasz w rozporządzeniu 178/2002, podmioty oceny ryzyka, podmioty zarządzające ryzykiem na poziomie europejskim i krajowym (system wczesnego ostrzegania), podmioty prowadzące działalność produkcyjną (przedsiębiorstwa spożywcze) i podmioty działające na rynku spożywczym, także obowiązki podmiotów działających na tym ostatnim rynku, *traceability*, *Blockchain* i inteligentne kontrakty w umowach łańcucha rolno-żywnościowego, komunikację ryzyka, rolę konsumenta i działania ochronne, higienę w produkcji rolno-żywnościowej oraz system samokontroli przedsiębiorstwa (HACCP).

Czwarta część *Trattato* zawiera problematykę informacji dla konsumentów. Jest ona rozwinięta w rozdziałach prezentujących informacje o żywności a wybór konsumenta, obowiązki informacyjne przewidziane w prawie unijnym i w prawie krajowym, alergeny, oznaczenie pochodzenia, oznaczenie wartości odżywczej, etykietowanie „z przodu opakowania”, etykietowanie: wina, innych napojów alkoholowych, oliwy z oliwek, mięsa, naturalnych wód mineralnych, produktów rybołówstwa i akwakultury, pszenicy i mąki, a także dobrowolne informacje, *Claims*: odżywianie i zdrowie oraz nieuczciwe praktyki w zakresie informowania konsumentów i reklamy wprowadzającej w błąd.

Piąta część dotyczy wysokiej jakości produktów rolno-żywnościowych. Obejmuje ona rozdziały podejmujące zagadnienia polityki jakości produktów rolno-żywnościowych w prawie UE, chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych, gwarantowanych tradycyjnych specjalności, produktów rolnictwa ekologicznego, marek i produktów żywnościowych, roli konsorcjów ochronnych w ochronie jakości, produktów górskich, oznakowań regionalnych i produktów „zero km”, tradycyjnych produktów rolno-żywnościowych, agroturystyki i wiejskich produktów gastronomicznych, *PRESIDII*, certyfikatów zrównoważonego rozwoju i bioróżnorodności, „etycznego” łańcucha rolno-żywnościowego i certyfikatów oraz ochrony praw pracowniczych i ochrony praw człowieka, certyfikatów dotyczących dobrostanu zwierząt, a także certyfikacji *HALAL* oraz *KOSHER*.

Szоста części *Trattato* prezentuje produkty rolno-żywnościowe, technologie żywności oraz rynek. Zawiera ona rozdziały dotyczące rynku rolno-żywnościowego i innowacji technicznych, żywności genetycznie modyfikowanej i żywności uzyskanej za pomocą nowych technik genomicznych, nowej

żywności, środków żywnościowych przeznaczonych do specjalnej diety („dietetycznych środków żywnościowych”), suplementów diety, dodatków do żywności, środków aromatyzujących i enzymów spożywczych, odmian roślin i patentów, neuromarketyngu, materiałów do kontaktu z żywnością, gospodarki o obiegu zamkniętym i produkcji rolno-żywnościowej oraz regulacji dotyczącej odpadów żywnościowych.

Wreszcie ostatnia, siódma część *Trattato* rozwija zagadnienia odpowiedzialności producenta, systemu kontroli i organizacji sankcji. Obejmuje ona rozdziały dotyczące odpowiedzialności producenta żywności, systemu kontroli, sankcji karnych w produkcji żywności oraz sankcji administracyjnych. Wprawdzie ta część nie jest zbyt rozbudowana, jednak oferuje praktykom prawa żywnościowego – jak piszą redaktorzy – przegląd narzędzi składających się na system kontroli i aparat sankcji w sektorze spożywczym.

Już samo przytoczenie zagadnień poruszonych w poszczególnych częściach i rozdziałach, uzasadnione chęcią pokazania zawartości dzieła, wskazuje na zamiar redaktorów, by w sposób kompleksowy i w miarę wyczerpujący przedstawić treść współczesnego prawa żywnościowego. Uświadamia ono z jednej strony, jak bardzo rozbudowana, ale też zróżnicowana jest legislacja dotycząca żywności i wyżywienia. Obejmuje ona również regulacje o charakterze bardzo szczegółowym, niekiedy technicznym, podyktowane zwłaszcza troską o zapewnienie bezpieczeństwa żywności. Z drugiej strony świadczy o wysokim stopniu rozwoju nauki prawa żywnościowego we Włoszech.

Tę ocenę wzmacnia fakt, że w tak krótkim czasie udało się redaktorom i autorom dostosować treść do nowości wprowadzonych w związku z Zielonym Ładem i WPR w obecnym okresie finansowania, jak również uwzględnić nowe technologie w produkcji żywności. Spowodowało to nie tylko pewną zmianę struktury recenzowanego dzieła w porównaniu z pierwszym wydaniem, ale także przeredagowanie, poszerzenie oraz wprowadzenie zupełnie nowych rozdziałów. Bez wątpienia będzie ono bardzo przydatne w praktyce, a jednocześnie okaże się istotną pomocą w dalszym rozwoju tej dziedziny prawa. Trudno jest porównywać to dzieło z polskim *Systemem prawa żywnościowego* choćby ze względu na upływ siedmiu lat od jego wydania i zmiany regulacji dokonane w tym czasie. Może ono być wszakże bardzo inspirujące do jego uaktualnienia czy przygotowania zupełnie nowego opracowania o charakterze systemu.

ROMAN BUDZINOWSKI

e-mail: roman.budzinowski@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0003-4218-3143